

Dr. Bakó Elemér
AMSz kulturális bizottsági elnök
jelentése az 1973. szeptember -
1974. szeptember közti időszakról.

Washington, D. C., 1974. október 2.

Mélyen tisztelt Intéző Bizottsági Elnök Ur!

Mélyen tisztelt Intéző Bizottság!

Az elmúlt év szeptemberében, New Yorkban tartott igazgatósági ülésen részletes beszámolót adtam az AMSz kulturális ügyeiről, valamint más, részben az AMSz-ra is tartozó magyar kulturális eseményekről, amelyekben az 1973. év szeptember havával bezáruló egy éves működési időszak alatt résztvettem, vagy amelyeket a magam kezéreményezéséből és irányításával befejeztem. Ezek között főleg a Petőfi-emlékkünnepély és kiállítás, amelyet az AMSz megbízásából rendeztem, az emlékkünnepély egész anyagának a Congressional Record-ban való megjelentetése, továbbá egy, a Kongresszusi Könyvtárban hágy hónapon át bemutatott Petőfi-kiállítás (amely a Könyvtár Első, Magyar Irodalmi vonatkozású, hivatalos kiállítása volt), valamint a Miniszter-hozseregzés ur New-Brunswick-i látogatása alkalmával bemutatott, a magyar könyvnyomtatás 500. évfordulójára készített kiállítás és az azzal kapcsolatos program emelkezték ki.

Jelentésemben felhívtam a figyelmét a magyarság közelgő feladataira az "American Bicentennial" két év múlva már országsszerte kulmináló, hatalmas arányu megemlékezéseivel kapcsolatban, és különösen az 1724. augusztusában született nagy-névi Fabriczy Kováts Mihály huszárezrezés, a "Pulaski Légidő" ezre-es-parancsnokk születésének 250. évfordulójára és az ezzel kapcsolatos feladatokra és lehetőségekre, amelyek megfelelő kialakítására ismét sürgettem egy Amerikai Magyar "Bicentennial Committee" megszervezését. Min-ezekre a célokra és az amerikai magyarság más, sürgető feladatainak a céljaira is kértem nemcsak az évi 500.- dolláros kulturális bizottsági költségvetés megszavazását, hanem újabb alapok teremtését is.

Jelentésemben az igazgatósági ülés, az akkor már nagyjából befejezett Petőfi-emlékév költségvetési jelentésével együtt, és a kulturális bizottsági költségvetés jövőbeli folytatását illetőleg is, egyhanguan elfogatta, elrendelte az ott általam rögtön átadott jelentés szövegének az igazgatósági ülés jegyzőkönyvéhez való csatolását (többek kérésére az is külön el lett határozva, hogy a szöveget minden, arra jogosult igazgatósági tag, és tagegyesület megkapja a jegyzőkönyvvel együtt) és, hogy a részletek fogantatása tekintetében a következő intéző bizottsági ülés döntson.

Ahogy telt az idő, éreztem a helyzet sürgető voltát és más lehetőség híján, mag pozitív, részletes határozat hiányában is, az Árpád-Akadémia és a Magyar Találkozó nyilvánosságát használtam fel arra, hogy javaslataim legsürgetőbb és leglényegesebb tételeit, a Kováts Mihály-évforduló kapcsán önkéntelenül felmerülő amerikai magyarságkutatás ügyét az 1974. évnök "Amerikai Magyar Hagyományok Éve"-vé való reklaráltatásával szolgáljam. Javaslatoimat az Árpád-Akadémia közgillése egyhanguan elfogatta.

Kb. egy hónap múlva írásbeli megbízatást kaptam Ft. Dr. Béky Zoltán igazga-

tósági elnök úrtól, hogy mint az AMSz kulturális bizottsági elnöke, vegyem fel a kapcsolatot az Egyesült Államok hivatalos "American Bicentennial Committee" jával. Részben azért, mert ez a bizottság éppen azokban az időkben már megszűnt, illetve, teljesen új törvény alapján újraszerveződött, és tisztviselői tavaly télen még ki sem voltak nevezve, részben pedig azért, mert az AMSz részéről még mindig hiányzik az "American-Hungarian Bicentennial Committee" megszervezésére vonatkozó, részletes intézkedés, amit egy ilyen hivatalos szervnek, ahogy azt már más nemzetiségi csoportok megköttek, be lehetne mutatni, a kapcsolat felvételét nem végezhettem el, -- már csak azért sem, mert nincs birtokomban olyan, az AMSz jelenleg érvényes tisztikarát felsoroló, hivatalos levélpapír, amelyen ezt írásban megtehettem volna.

Az új, 1974. év azonban jelentős fordulatot juttat a bennünket, magyarokat is közelről érintő nemzetiségi kulturális ügyek területén. Különösen mi, magyarok, akik a republikánus párt nemzetiségi osztályának munkavezetője, Pásztor László személyében ilyen tekintetben "high level" képviselővel rendelkezünk, joggal remélhettük, hogy az év elején már bejelentették "Ethnic Studies Bill" költségvetéséből a magyarság számára is fog jutni. En tehát közbizalommal éreztem, hogy erre kellő időben felhiva az AMSz illetékes vezetőinek a figyelmét, Szövetségünk osztály egyik szakelőjének ülésén történt, igen sikeres felszólalásom a magyarság ügyét is előbbre fogja vinni, különösen Pásztor László köszönő levele után.) Ezért 1974. február 28.-án (miután áttanulmányoztam a február 8.-án kibocsátott "Preliminary Information Sheet" című értekezlet, amely szerint az 1974. költségvetési évre 2 millió 375 ezer dollár fog az "Ethnic Heritage Studies Program" rendelkezésére állni, átadtam az igazgatóság elnökének, azzal a kéréssel, hogy másolatát juttassa el az intéző bizottság elnökének, egy 4 gépelte lapra terjedő javaslatot "Az Amerikai Magyar Szövetség közgyűlési és távolabbi feladatai az 'Ethnic Heritage Studies Program' magyar vonatkozásainak tervezése, szervezése és megvalósítása tekintetében" címmel. (A nyomdában szerint ezt a javaslatomat az intéző bizottság elnöke megkapta).

Ebben a javaslatomban, a törvény általános ismertetése után, ezt írtam:

"Min-ezeket szükséges volt előrebocsátani ahhoz, hogy az Amerikai Magyar Szövetség, mint a magyar származású amerikai magyar polgárság egyházi, világi, társadalmi, művelődési és más szervezeteinek, intézményeinek és csoportjainak legfőbb érakképviselői szerve, ez új törvény nyújtotta, egy-egyre már beláthatatlan lehetőségeket

- (1) az amerikai magyarsággal és amerikai magyar hagyományokkal kapcsolatos lehetőségeket, kutatási feladatokat, nevelésügyi tennivalókat stb. felmérje, listázza és világosan leírva meghatározza;
- (2) e lehetőségek, feladatok és tennivalók tekintetében, az idő sürgetése miatt a rendelkezésre álló személyzeti, kutatási, időzártási és anyagi körülmények megbirálásával a tennivalókat a közgyűlési és távolabbi megvalósítás (illetve a hivatalos szervek elé terjesztendő javaslatléttel) céljából elválassza;
- (3) és az amerikai magyar-életben belüli, de ugyanakkor a már kialakult népi (ethnic) érakképviselői szervekkel is szoros kapcsolatban lépésről-lépésre megvalósítson, illetve megvalósítás, programozás, költségvetési alapokkal való támogatás céljára

ki-olgozzon, illetve arra alkalmas magyar szervezetek, egyesületeken vagy egyeségeken keresztül ki-olgoztasson további fontos, magyar vonatkozású részleteket az általános amerikai népi kulturális, nevelésügyi stb. munkaterv számára!

I. az alábbi jegyzetrel!

"Az amerikai magyarság szerencséjére 1974. június 12.-én lesz az Egyesült Államok függetlenségi háborújában résztvevő Kovács Mihály születésének 250. évfordulója. Ezzel kapcsolatban már megtörtént annak a javaslatnak az elfogadása, hogy az amerikai és világmagyarság ezt az 1974. évet az Amerikai Magyar Hagyományok Évéként ünneplésére és tanulmányoztatásra világszerte. Ennek a magyar emlékvélemények programja szerves előkészítése lesz az 1976.-ban az Egyesült Államok és világszerte már nagy útban kialakuló AMERICAN BICENTENNIAL magyar része kialakításának, megfogalmazásának. Mivel a hivatalos amerikai ünneplések és megemlékezések is az 1776. óta eltelt két évszázad egész perpektívájának a jegyében történnek, az ilyen értelemben megtervezendő magyar kutatás és megemlékezés végső összefüggésben az egész amerikai magyar történelem bemutatását foglalja magában.

"A fent javasolt és ismertetett, sürgős feladatok tervezési megvalósítására (és az eddig tett előkészítő javaslatok és lépések figyelembe vételével) az Amerikai Magyar Szövetség közvetlen tevényt a következőkben látom:

(1) Az "Amerikai Magyar Hagyományok Éve" (American Hungarian Heritage Year) programján keresztül megvalósítható és úgyszólván szükséges közérdeklődés és bekapcsolódás felkutatására

(a) híressé meg az AMSz az "Amerikai Magyar Hagyományok Éve" programját az amerikai és más földrészek szabad magyar sajtójában;

(b) tartson egy "Kovács Mihály Emléklélist és Diszvacsonit" az AMSz április végére tervezett közgyűlése keretében; majd

(c) szervezzen emlékutatót Charleston, S.C.-ba Kovács Mihály születésének színhelyére;

(a) továbbá állítson fel egy "AMERICAN HUNGARIAN BICENTENNIAL COMMITTEE"-t, az AMSz kulturális bizottságán keresztül, az amerikai magyarság legszélesebb képviselőletének figyelembe vételével, a Kovács Mihály 1776. évi ünneplésével kezdődő amerikai magyar "Bicentennial" programok kialakítására, anyagi támogatására és végrehajtásának központi irányítására.

(2) Az "Ethnic Heritage Studies Program" magyar vonatkozásainak ki-olgozására a következő lépések megtételét javaslom.

Jegyzet:

Amikor ezt írtam, februárban, még magam is elhittem a Finta Sándor készített emléktáblán feltüntetett, hamis adatot. (Hogyan is tudtam volna feltételezni egy művész részéről ekkora csalást?) Mikor azonban, áprilisban, Nt. Vasváry Csön az adat téves voltára felhívta a figyelmemet és állítását számos forrás igazolta, rögtön elküldtem Ft. Dr. Bóky Zoltánnak az értesítést, hogy a hamis adat használatától őt is, a Református Egyesületet és az AMSz-ot is megóvjam.

(a) Bizza meg az Elnökség a kulturális bizottsági elnököt, hogy még 1974. március hó folyamán

- (1) állítsa össze a magyar "Ethnic Heritage Studies Program" szempontjából figyelembe vehető kutatók, tanárok, tanítók, egyházi és világi vezetők, egyesületek és más intézmények listáját; ennek alapján javasoljon szervezési és programozási lehetőségeket, országosan és helyi tekintetben egyaránt;
- (2) Vegye tudomásul az AMSz elnöksége, hogy a kulturális bizottsági elnök (mint az Arpa-Akadémia tagja) már megkezdte a kapcsolatot az Arpa-Akadémia belül egy amerikai magyar-egyetemi osztag felállítására, és keresse meg az AMSz az Arpa-Akadémiát, hogy, esetleg ez új osztály rendezésében, legkésőbb 1974. őszén, de még a tavasz folyamán előkészítve, (hogy az Office of Education írei költségvetéséből pénzt lehessen rá kérni) tartson egy magyar "Ethnic Heritage Audit" és ennek anyagát mint "Hungarian Ethnic Heritage Outline"-t adja ki nyomtatásban, szintén állami költségön.

"Az 1.-3. számú lapokon tett ismertetés és javaslatok megvalósítása, illetve gyors beindítása céljából szükségesnek tartom, hogy a legutóbbi két esztendőre korábbi igazgatósági üléseken megszavazott, de ki nem utalt 500-500 dolláros kulturális bizottsági költségvetési összegeket a Szövetség most egyszerűen utálja ki, már pedig két, utoljára létesített csekkszámlára, az egyiket

X American Hungarian Federation, American Hungarian Bicentennial Program

X " " " " , Hungarian Ethnic Heritage Studies Program

címen. Ezekkel kapcsolatban hatalmazza fel az Elnökség a kulturális bizottsági elnököt, hogy a korábban létesített kulturális alapok csekkkönyveikhez hasonlóan, ez alapokat is, a Szövetség gyakorlatának megfelelő periódikus elszámolás kötelezettsége alatt a megjelölt célokra használja, és azokról, a már bevett gyakorlat szerinti célokra kiutalásokat végezzen.

"Mivel a fenti programok gyors, még az áprilisi közgyűlésig kialakítandó jellege miatt szükség lesz rendkívüli postázásra, sokszorosításra, levélgépelítésre, esetleges távoladgi beszállításokra, valamint mindeket célra legyszerűsített, speciális szövetségi levélpapírokra, (amelyeken az országos elnök, az igazgatósági elnök, az intézbizottsági elnök és a kulturális bizottsági elnök nevei lennének feltüntetve), magától érthető, hogy minden további lépés az előző három lapon részletesen ismertetett javaslatok megvalósítása irányában csak a fent jelzett összegek kiutalása, illetve a csekkszámlák (alapok) mentesítése után válik lehetővé.

"Ezeket a javaslatokat a Főt. Dr. Békó Zoltán igazgatósági elnök ural folyó hó 27.-én, szerdán este tartott megbeszélésünk szellemében, illetve az ő utasítására tettem írásba és terjeszttem elő. Washington, 1974. február 28. Dr. Bakó Elemér, s.k., kulturális bizottsági elnök."

Tudomásom van arról, hogy az intéző bizottsági elnök ur ennek a javaslatomnak a teljes szövegét megkapta. Mivel február végén voltunk és a Szövetség berkeiben mindeki arról beszélt, hogy áprilisban az AMSZ végre megtartja hónapok óta halasztott közgyűlést, másrészt pedig az "Ethnic Heritage Studies Program" küszöbön álló megkezdése miatt is teljesen szükségtelen volt rószemről egy intéző bizottsági vagy igazgatósági ülés összehívását kérni. Ilyen fontos és sürgős ügyekben az eljárás az igazgatósági és intéző bizottsági elnökök kezében van.

Szomorúan kell jelentőnem, hogy e soraim írásakor még nem kaptam semmiféle érdeklődő választ fent idézett, február 28.-án írt és rögtön továbbított, részletes javaslataimnak sem egésze, sem egyik részlete tekintetében sem.

Azt hiszem, az eredmény ismeretese a kiosztott, több, mint negyven kutatási "grant" között, a republikánus pártnál évekig meglévő és működő, magyar származású nemzetiségi osztály-igazgató magyar részről oly nagyra értékelt kapcsolatai dacára, egyetlen egy sem jutott magyar pályázatra. Az AMSZ egyetlen lépést sem tett, hogy a kulturális bizottsági elnök javaslatait, akár rajta keresztül, akár mások bekapcsolásával megvalósítsa, a kért megkönnyítést az Egyesült Államok és a szabad világ magyar sajtójában elvégvesse, a megfelelő anyagi alapok megteremtését biztosítsa.

Est látva, én, most már egyáltalán nem számítva az AMSZ semmiféle támogatására, májusban erőteljes kutatómunkába fogtam, hogy legalább a Kováts Mihály-évforgató megkövetelte kötelezettségemnek, mint magyar ember, eleget tegyek. A nyár folyamán szentimentális bent maradtam esténként, sőt néha szombaton és vasárnap is bementem, hogy — a Kováts Mihály meghamisított születési dátumához hasonló — esetleges tévedéseket a Kongresszusi Könyvtár hatalmas anyaga alapján lépésről-lépésre tisztázzam. Ebben nagy segítségemre volt a most már 86 éves Nt. Vasváry Ösön, az AMSZ volt igazgatója és pénztárosa, aki önzetlenül rendelkezésemre bocsátotta mintegy hét vastos jegyzetkötetre terjedő, Kováts Mihályra vonatkozólag összeszedett anyagát. Ideig mintegy 800 kötetet néztem át, meg tanulmányozva mint azoknak az államoknak a történelmi, levéltári és helytörténeti kiadványsorozatát, valamint más, német, osztrák, francia, angol stb. kiadványokat is (a magyar kiadványokról sem felekezve meg), amelyekben Kováts Mihály majdnem kétszázötös amerikai pályafutása során megfordult, New York államtól South Carolináig. A sajtó költségesen kiműsöltattam száz meg száz lapnyi anyagot, fényképeket készíttettem stb.

A nyár folyamán meg is állapítottam Nt. Vasváry Ösönnel, hogy közösen írunk egy Kováts Mihály-életrajzot, ami egy-két év alatt meg is fog jelenni, attól függően, hogy ő, magas kora és egészségi állapota miatt hogyan tudja velem lépést tartani.

Melőre vittem az ügyet más vonatkozásban is. A tavasszal a washingtoni Szabadságharcos-bál meghívójába, illetve műsorába a fent Kováts Mihályra vonatkozó anyagot, a Baltimore-i Értesítő augusztusi számába vezércikket, és az ujonnan inált The American Bicentennial Julius-augusztusi számába hosszabb, angolnyelvű képes tanulmányt. Megelégedéssel jelentem, hogy mint az Amerikai Magyar Szabadságharcos Szövetség intéző bizottsága, mint pedig a Közös Magyar Külügyi Bizottság köszönetet szavazott nekem ezért az angolnyelvű cikkért.

Annak ellenére, hogy a februárban benyújtott javaslataimra semmi pozitív intézkedést vagy értesítést sem kaptam, hogy az AMSZ becsületét részben a Kováts Mihály évforgató, részben pedig a magyarságnak az "American Bicentennial" programjába való bekapcsolódása szempontjából megmentsem (hiszen még most is emlékszem a két évvel ezelőtti közgyűlési kritikára), új javaslatot készítettem.